
RESURSE ANIMALE PENTRU ECONOMIA COMUNITĂȚILOR CULTURII NOUA (EPOCA BRONZULUI): Studiu de caz privind așezarea de la Crasnaleuca (județul Botoșani, România)

Simina Margareta Stanc
Vasile Diaconu
Luminița Bejenaru

Cuvinte cheie: epoca bronzului, cultura Noua, paleoeconomie, arheozoologie, creșterea animalelor, vânătoare, Crasnaleuca, România.

Introducere

Așezarea specifică Epocii Bronzului târziu de la Crasnaleuca-Staniște (județul Botoșani, România) se află la 1,2 km sud față de satul cu același nume, pe terasa mijlocie din dreapta Prutului. Situl arheologic ocupă un platou ușor înclinat, aflat la nord de pârâul Staniște, delimitat spre vest de o vale puțin adâncă, iar spre est de un versant înclinat, pe care se află mai multe izvoare (fig. 1). Deși cercetările inițiale de aici au vizat locuirile paleolitice (Păunescu, Șadurschi, Chirica 1976, 85-86), încă de la primele săpături (1974, 1977) a fost evidențiată existența unei stațiuni a culturii Noua, cu o suprafață de aproximativ 4 ha, pe care puteau fi observate opt „cenușare” (Brudiu 1979, 87-88). În perioada 1991-1992, recunoașterile de teren efectuate de L. Dascălu au permis identificarea altor „cenușare”, astfel încât numărul lor a ajuns la 20. Potrivit mențiunilor autoarei cercetărilor, aceste structuri erau dispuse pe trei șiruri paralele și ocupau un perimetru de aproximativ 5 ha (Dascălu 2007, 180).

Prezenta lucrare valorifică resturile faunistice descoperite în cursul săpăturilor din anii 1992-1994, cu scopul de a evalua resursele animale utilizate în economia comunității Noua de la Crasnaleuca.

Contextul arheologic

Săpăturile arheologice sistematice, începute încă din 1991, s-au concentrat asupra „cenușarului” nr. 1, care a fost cercetat în proporție de 2/3. Deși nu dispunem de informații foarte amănunțite legate de contextele stratigrafice, reținem faptul că

Fig. 1. Amplasarea așezării Noua de la Crasnaleuca.

în structura „cenușarului” au fost surprinse mai multe „platforme” de lut, lentile de cenușă și resturi de lipitură arsă. Dintre complexele identificate în interiorul „cenușarului” pot fi menționate mai multe vetre, o platformă de pietre și o groapă. Instalațiile de foc au formă aproximativ ovală, cu diametrul maxim de aproximativ 1 m și sunt lucrate din lut sau din pietre și lut. Ca element mai deosebit este menționat un „complex de cult”, construit tot din piatră și lut, de formă pătrată, cu latura de 0,85 m (Dascălu 1994; Dascălu 1995; Dascălu 2007, 180-182). Din nefericire, nu au fost publicate suficiente informații care să argumenteze rolul special pe care ar fi putut să-l aibă această structură, mai ales că prin caracteristicile sale, pare a fi o simplă vatră.

Inventarul recuperat din săpăturile efectuate în așezarea de la Crasnaleuca face notă comună cu descoperirile din alte situri aflate în arealul cultu-

rii Noua, în sensul că ponderea cea mai mare o au oasele de animale, resturile ceramice, la care se adaugă obiecte de os, bronz, piatră și silex.

Un aspect deosebit de important este acela că din situl amintit provin singurele, momentan, datări absolute pentru cultura Noua din spațiul răsăritean al României. Deși au fost prelevate și studiate patru probe, doar trei dintre acestea formează o serie coerentă, motiv pentru care le menționăm și aici: 3250±50 BP, 3240±40 BP și 3190±45 BP (Motzoi-Chicideanu, Gugiu 2001-2002, fig. 11A; László 2006, 132, 143; László 2011, 267).

Analiza arheozoologică

Eșantionul arheozoologic luat în studiu cuprinde resturile faunistice recoltate cu ocazia campaniilor arheologice derulate între anii 1992-1994, în situl arheologic de la Crasnaleuca, și aparține Epocii Bronzului (cultura Noua). Analiza arheozoologică a fost realizată în cadrul Facultății de Biologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, urmându-se procedura standard de identificare anatomică, taxonomică și tafonomică, estimarea vârstei și a sexului, osteometria și cuantificarea datelor (Udrescu, Bejenaru, Hrișcu 1999).

Eșantionul este constituit din resturi menajere (oase, dinți, procese cornulare), toate cu grad însemnat de fragmentare și dispersare, ca urmare în principal a proceselor de tranșare și consum. Astfel, din totalul de 2650 resturi atribuite mamiferelor, doar circa 40% dintre ele au fost identificate specific. Un număr de 38 de fragmente scheletice poartă urme de arsură, iar pe circa 70 apar semne clare că au fost roase de carnivore.

Eșantionul de la Crasnaleuca cuprinde 2656 resturi faunistice, a căror cuantificare este prezentată în Tabelul 1. Au fost identificate atât specii domestice cât și sălbatice.

Studiul arheozoologic a pus în evidență trei resurse alimentare de origine animală pentru comunitatea culturii Noua de la Crasnaleuca, care, exprimate în termeni de economie locală, sunt: creșterea animalelor, vânatoarea și pescuitul.

Creșterea animalelor. Urmărind distribuția procentuală a resturilor de animale grupate pe categorii paleoeconomice (Tabelul 1; fig. 2), se remarcă ponderea dominantă a speciilor de mamifere domestice atât ca NR (circa 94%), cât și ca NMI (circa 76%). Între aceste, raportate la totalul mamiferelor identificate, cele mai numeroase sunt

Tabelul 1

Cuantificarea resturilor faunistice

Taxon	NR	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i> (bovina domestică)	529	50,48	19	26,76
<i>Ovis aries</i> / <i>Capra hircus</i> (oaie/capră)	265	25,29	16	22,54
<i>Sus domesticus</i> (porc domestic)	98	9,35	9	12,68
<i>Equus caballus</i> (cal)	83	7,92	8	11,27
<i>Canis familiaris</i> (câine)	7	0,66	2	2,82
Total mamifere domestice	982	93,7	54	76
<i>Cervus elaphus</i> (cerb)	34	3,24	8	11,27
<i>Sus scrofa</i> (mistreț)	25	2,39	5	7
<i>Capreolus capreolus</i> (căprior)	6	0,57	3	4,26
<i>Lepus europaeus</i> (iepure de câmp)	1	0,1	1	1,41
Total mamifere sălbatice	66	6,3	17	24
Total mamifere identificate specific	1048	100	71	100
Mamifere neidentificate specific	1602			
Mamifere total	2650			
Păsări	4			
Pești - <i>Silurus glanis</i> (somon)	2			
Total eșantion	2656			

(NR=număr de resturi; NMI=număr minim de indivizi).

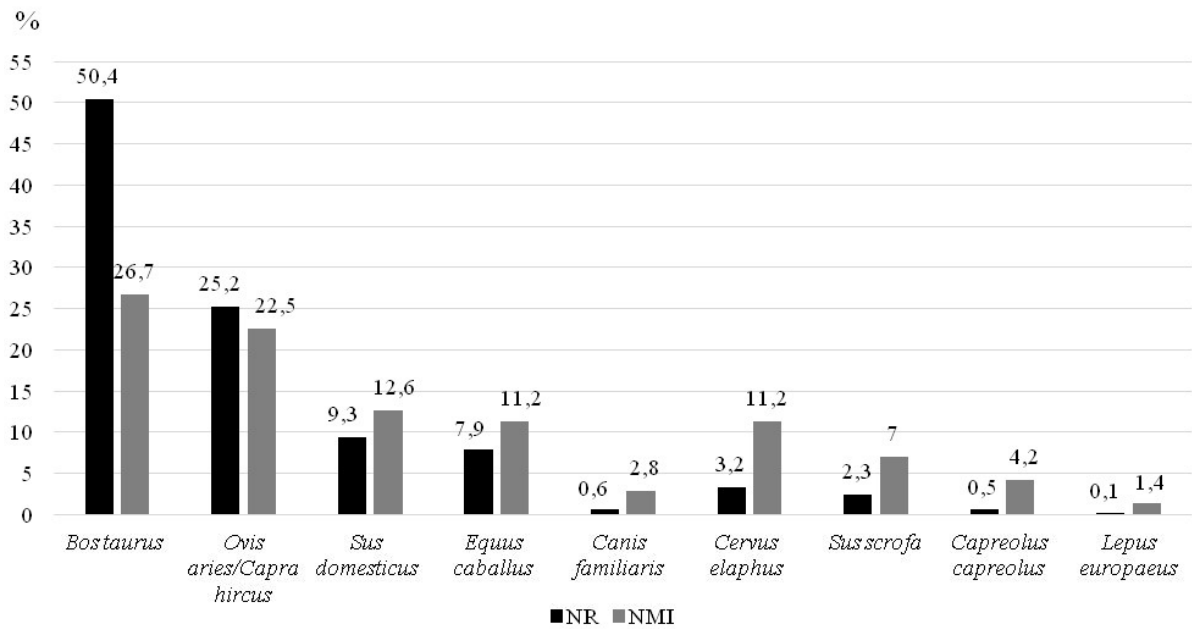

Fig. 2. Frecvența relativă a speciilor de mamifere identificate.

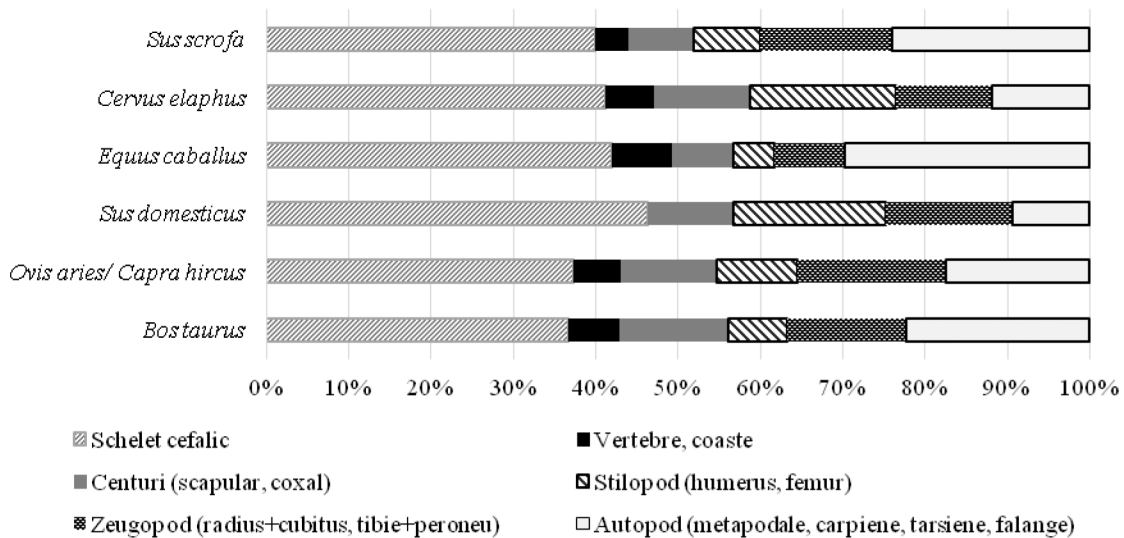

Fig. 3. Distribuția resturilor de mamifere pe regiuni corporale.

bovinele (circa 50% NR și 27% NMI). Urmează ca frecvență grupul oaie/capra, cu circa 25% NR și 23% NMI. La o distanță relativ mai mare, următoarele două specii domestice ca frecvență, dar apropiate între ele, sunt porcul (circa 9% NR și 13% NMI) și calul (circa 8% NR și 11% NMI). Specia domestică identificată cu cea mai scăzută frecvență este câinele, cu circa 0,7% NR și 3% NMI.

Urmărind distribuția anatomică a fragmentelor scheletice aparținând bovinelor, ovicaprinelor,

porcului și calului, se constată prezența tuturor regiunilor corporale sugerând că tranșarea animalelor se realiza în incinta așezării (fig. 3). Frecvența regiunilor corporale variază de la o specie la alta, în funcție de fragmentarea și păstrarea diferențiată a elementelor scheletice.

În ceea ce privește vârsta de sacrificare a mamiferelor domestice, aceasta variază de la o specie la alta, în funcție de interesul economic principal, iar modelul de gestionare a turmelor apare relativ

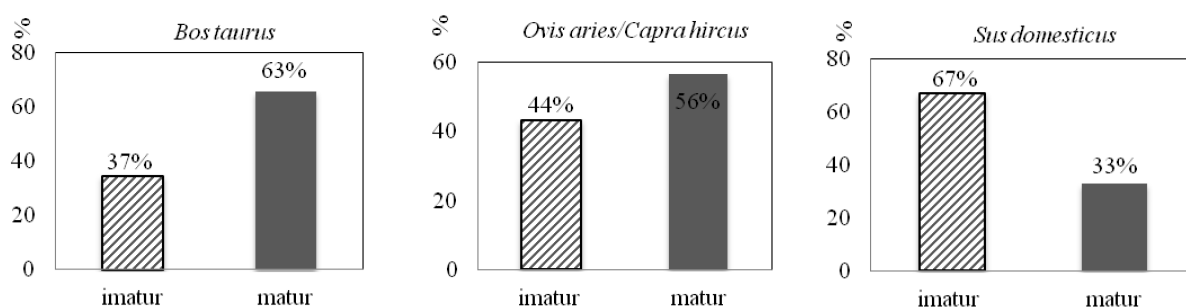

Fig. 4. Frecvența indivizilor estimați pe vârste de sacrificare la speciile de mamifere domestice.

unitar în cadrul șeptelului (fig. 4). Astfel, bovinele erau sacrificate mai mult ca exemplare mature (în proporție de 63%, exploatarea lor fiind axată mai ales pe produsele secundare (lapte, forță de tracțiune, reproducere); ponderea exemplarelor imature, de la care se obțineau produse primare precum carnea, este de 37%. Ovicaprinele apar sacrificate aproape în egală măsură, atât ca exemplare imature (44%) cât și ca mature (56%), fiind utilizate atât pentru carne și piele, cât și pentru lapte, lână. Porcinele erau sacrificate predominant ca imature (67%), pentru carne și alte produse obținute după tăiere (grăsime, piele).

Vânătoarea. Resturile mamiferelor sălbatice prezintă o frecvență redusă, de 6,3% NR și 24% NMI. Mamiferele sălbatice identificate sunt doar patru: cerbul (*Cervus elaphus*), mistrețul (*Sus scrofa*), căpriorul (*Capreolus capreolus*) și iepurele de câmp (*Lepus europaeus*). La acestea pot fi adăugate și păsările neidentificate specific, posibil a fi sălbatice. În ceea ce privește preferința față de vânat, conform cuantificării (Tabelul 1), apar mai frecvente două specii – cerbul și mistrețul (fig. 2). Analizând distribuția anatomică a fragmentelor scheletice aparținând speciilor de vânat cu frecvența mai mare (cerbul și mistrețul), se constată, ca și cazul speciilor domestice, prezența tuturor regiunilor corporale sugerând același tipar de comportament – tranșarea animalelor și distribuția carcaselor în incinta așezării (fig. 3).

Pescuitul este foarte slab reprezentat, fiind identificate doar două resturi aparținând somnului (*Silurus glanis*). Este posibil ca această resursă economică să fi contat foarte puțin în economia locală a comunității, dar trebuie considerată și subevaluarea specifică siturilor în care nu se practică cernerea sedimentelor pentru recuperarea resturilor faunistice.

Considerații finale

Având în vedere rezultatele studiului arheozoologic din prezenta lucrare, putem considera comunitatea Epocii Bronzului târziu de la Crasnaleuca, drept una de păstori axați pe creșterea și exploatarea mixtă a turmelor de cornute mari (bovine) și mici (ovicaprine), atât pentru carne cât și pentru produsele secundare. Ponderea scăzută a porcului domestic poate fi interpretată ca un indicator al mobilității comunității pentru păstorie. Cantitatea de carne pentru alimentație era suplimentată, de asemenea, din alte surse domestice (carne de porc, carne de cal), dar și prin vânătoare, probabil ocazională, și foarte rar cu pește.

Eșantionul de resturi faunistice de la Crasnaleuca, alături de determinările arheozoologice din alte situri similare, precum cele de la Piatra Neamț (jud. Neamț) (Haimovici 1964), Dochia (jud. Neamț) (Bejenaru, Stupu 2001), Valea Lupului (jud. Iași) (Haimovici 1963), Bârlad (jud. Vaslui) (Haimovici 1964), Cavadinești (jud. Galați) (Haimovici 1983), Gârbovăț (jud. Galați) (Haimovici 1991), Rateșu Cuzei (jud. Iași) (Ionescu-Rusu, Brăileanu 1979), Poșta-Elan (jud. Vaslui) (Haimovici 2006), Drăgești (jud. Vaslui) (Haimovici 1985), completează imaginea privitoare la strategiile economice ale comunităților bronzului târziu în ceea ce privește mai ales creșterea animalelor și vânătoare.

Mulțumiri

Cercetarea s-a desfășurat în cadrul unui grant oferit de Ministerul Cercetării și Inovării din România – CNCS-UEFISCDI proiect numărul PN-III-P4-ID-PCE-2016-0852 (în PNCDI III).

Bibliografie

- Bejenaru, Stupu 2001:** L. Bejenaru, M. Stupu, Aspecte arheozoologice privind comportamentul ocupațional al populației de cultură Noua din zona depresiunii Cracău-Bistrița. *Natura și Omul*, 2001, 103-109.
- Brudiu 1979:** M. Brudiu, Cercetări arheologice de teren la Crasnaleuca și Cotu Miculinți. *Hierasus II*, 1979, 85-96.
- Dascălu 1994:** L. Dascălu, Șantierul arheologic Crasnaleuca (Botoșani). In: *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 1993 (Satu Mare 1994)*, 19-20.
- Dascălu 1995:** L. Dascălu, Crasnaleuca. In: *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 1994 (Cluj-Napoca 1995)*, 26-27.
- Dascălu 2007:** L. Dascălu, Bronzul mijlociu și târziu în Câmpia Moldovei (Iași 2007).
- Haimovici 1963:** S. Haimovici, Resturi de faună descoperite în așezarea de la Valea Lupului-Iași, aparținând culturii Noua (epoca Bronzului). *Comunicări de Geologie-Geografie* 2, 1963, 171-179.
- Haimovici 1964:** S. Haimovici, Studiu asupra resturilor de faună descoperite în așezările aparținând culturii Noua de la Bârlad și Piatra Neamț. *ArhMold II-III*, 1964, 217-236.
- Haimovici 1983:** S. Haimovici, Studiul paleofaunei de cultură Noua descoperită în stațiunea de la Cavadinesti (jud. Galați). *Carpica XV*, 1983, 97-103.
- Haimovici 1985:** S. Haimovici, Studiul materialului paleofaunistic din așezarea de tip Noua de la Drăgești (jud. Vaslui). *Thraco-Dacica VI/1-2*, 1985, 161-167.
- Haimovici 1991:** S. Haimovici, Materialul faunistic de la Gârbovăț. *Studiu arheozoologic. ArhMold XIV*, 1991, 153-166.
- Haimovici 2006:** S. Haimovici, Studiul materialului faunistic descoperit în situl de cultură Noua de la Poșta-Elan (jud. Vaslui), corelat cu cel găsit în alte situri. *ArhMold XXIX*, 2006, 223-234.
- Ionescu-Rusu, Brăileanu 1979:** V.E. Ionescu-Rusu, M. Brăileanu, Studiul resturilor faunistice descoperite în așezarea de la Rateșu Cuzei aparținând culturii Noua (Epoca bronzului). *Cercetări Arheologice III*, 1979, 77-86.
- László 2006:** A. László, Über die Beziehungen, die kulturelle und chronologische Lage der Bronzefunde vom Typ Ópály-Uriu-Drajna de Jos-Lozova-Pobit Kamák. In: (Hrsg. J. Kobal) *Bronzezeitliche Depotfunde. Problem der Interpretation. Materialien der Festkonferenz für Tivodor Lehoczy zum 175. Geburtstag, Užhorod, 5-6 Oktober 2005 (Užhorod 2006)*, 126-143.
- László 2011:** A. László, Unele probleme ale epocii bronzului din regiunile est-carpătice. *Observații pe marginea unei cărți recente. ArhMold XXXIV*, 2011, 261-269.
- Motzoi-Chicideanu, Gugiu 2001-2002:** I. Motzoi-Chicideanu, D. Gugiu, Un mormânt din epoca bronzului descoperit la Cârломănești, jud. Buzău. *SCIIVA* 52-53, 2002, 5-41.
- Păunescu, Șadurschi, Chirica 1976:** Al. Păunescu, P. Șadurschi, V. Chirica, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, vol. I (București 1976).
- Udrescu, Bejenaru, Hrișcu 1999:** M. Udrescu, L. Bejenaru, C. Hrișcu, *Introducere în arheozoologie (Iași 1999)*.

Animal Resources in the Economy of the Noua Culture (Bronze Age) Communities: case study on the settlement at Crasnaleuca (Botosani County, Romania)

Keywords: Bronze Age, Noua Culture, paleoeconomy, archeozoology, animal husbandry, hunting, Crasnaleuca, Romania.

Abstract: During the excavations carried out in 1992-1994 at Crasnaleuca settlement (Botosani County, Romania) were found materials coming from the Bronze Age (Noua Culture). The archaeozoological sample consists of 2656 remains, of which four belong to the birds, two to the fish, and the rest to the mammals (2650). The presence of mammal remains illustrates two important activities of the Crasnaleuca population: hunting and animal husbandry. Most of the mammals remains belong to the domestic species (93.7%); in this group, cattle (*Bos taurus*) has the highest representation (50.4% of the identified mammal remains), followed by sheep/goat (*Ovis aries/Capra hircus*) – 25.3% and pig (*Sus domesticus*) – 9.3%. Other identified species of domestic mammals are horse (*Equus caballus*) and dog (*Canis domesticus*). Wild mammal remains do not have a significant frequency (6.3%), which indicated that hunting was not an important occupation for the inhabitants at Crasnaleuca. Identified species are red deer (*Cervus elaphus*), wild boar (*Sus scrofa*), roe deer (*Capreolus capreolus*), hare (*Lepus europaeus*); red deer and wild boar have the highest proportion in the group of wild mammals.

List of illustrations:

Fig. 1. Localisation of the Noua Culture settlement at Crasnaleuca.

Fig. 2. Relative frequency of identified mammal species.

Fig. 3. Distribution of mammal remains by corporal regions.

Fig. 4. Frequency of the slaughter ages for the mammal species.

Table 1. Quantification of the faunal remains.

Ресурсы животного мира в хозяйстве общин культуры Ноуа (бронзовый век): тематическое исследование поселения в Красналеуке (уезд Ботошань, Румыния)

Ключевые слова: бронзовый век, культура Ноуа, палеоэкономика, археозоология, животноводство, охота, Красналеука, Румыния.

Резюме: Во время археологических раскопок, проводившихся в период 1992-1994 годов на памятнике Красналеука (уезд Ботошань, Румыния), были собраны материалы, относящиеся к бронзовому веку (культура Ноуа). Археозоологические образцы содержат 2656 останков, из которых 4 принадлежат птицам, 2 рыбам и остальные млекопитающим (2650). Наличие останков млекопитающих свидетельствует о двух важных занятиях населения, проживавшего на территории Красналеуки: охоте и животноводстве. Большинство останков млекопитающих принадлежат домашним видам (93,7%); в этой группе крупный рогатый скот (*Bos taurus*) имеет наибольший процент (50,4% идентифицированных останков млекопитающих), за ним следуют овцы/козы (*Ovis aries/Capra hircus*) – 25,3% и свиньи (*Sus domesticus*) – 9,3%. Другие идентифицированные виды домашних млекопитающих – это лошадь (*Equus caballus*) и собака (*Canis domesticus*). Останки диких млекопитающих встречаются реже (6,3%), что указывает на то, что охота не являлась основным занятием жителей Красналеуки. Были идентифицированы следующие виды диких млекопитающих: олень (*Cervus elaphus*), кабан (*Sus scrofa*), косуля (*Capreolus capreolus*), заяц-русак (*Lepus europaeus*); у оленя и дикого кабана самая высокая доля в группе диких млекопитающих.

Список иллюстраций:

Рис. 1. Расположение поселения культуры Ноуа в Красналеуке.

Рис. 2. Относительная частота идентифицированных видов млекопитающих.

Рис. 3. Распределение останков млекопитающих по частям тела.

Рис. 4. Оценка количества особей домашних млекопитающих по возрасту убоя.

Табл. 1. Количественная оценка фаунистических останков.

12.03.2018

Dr. Simina Margareta Stanc, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România, e-mail: simina.stanc@uaic.ro

Dr. Vasile Diaconu, Muzeul de Istorie și Etnografie, Târgu Neamț, România, e-mail: diavas_n82@yahoo.com

Dr. Luminița Bejenaru, Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română-Filiala Iași, Iași, România; Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România, e-mail: lumib@uaic.ro